

MEMORIA PRESENTADA PER L'INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS ALS EXCELENTÍSSIMS
SENYORS PRESIDENT DE LA DIPUTACIÓ
Y ALCALDE DE BARCELONA, donant
compte dels treballs fets durant l'any 1911.

OT dirse que l'història de l'any 1911 ho es de transició per aquest INSTITUT, si 's té en compte que, a principis del mateix any, l'Excma. Diputació de la seva honorable Presidència va pendre l'acort trascendental de crear dues noves seccions, la de Llengua Catalana y la de Ciències, quedant aquest nucli primitiu, que fins allavors havia sigut l'única representació de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, convertit en Secció Històrica Arqueològica.

Segurament recordarà V. E. la viva satisfacció ab que fou rebut per nosaltres l'esmentat acort, satisfacció que va traduirse en un vot de gratitud pera V. E. y la respectable corporació que presideix. Per força 's barrejava ab tal satisfacció, además del sentiment patriòtic que per naturalesa venia a afalagar, la presunció, agradosa pera nosaltres, de que no haviem perdut el temps y de que l'exemple ofert pel nostre grupu animava y resolía a seguir l'ensaig y a descloure integralment la finalitat que havia presidit a la fundació originaria.

Era forçós que la nova planta d'aquest organisme vingués a interrompre momentàniament l'activitat normal de la nostra secció, sobre tot en la part pública de la mateixa. S'imposava establir el sistema de relacions entre 'l còs existent y els que 's creaven; portar a la pràctica les regles senyalades per la Diputació; separar el regisme econòmic de cada una de les seccions y definir la secció general o comú; despendres d'una part considerable de l'assignació del mateix any pera fer possible la vida de les entitats novelles y, en una paraula, posar tota la màquina en moviment, desde l'instalació material y distribució de l'edifici fins al senyalament de divisories o límits de l'objectiu intel·lectual.

Y tot això ve a consumir temps y una atenció incalculable. Además, la Secció que té l'honra de dirigir-se a V. E. havia assumit diferents iniciatives y tasques de les quals li tocava despendres una volta aparegudes les altres seccions y constituït l'INSTITUT en plè. Així, per exemple, l'entreteniment y

adaptació del local; així també l'organització de la Biblioteca de Catalunya y així, per últim, la fixació d'unes normes ortogràfiques que regissin en les publicacions y llibres de la Corporació, donantlos unitat. Semblants extrems passaren a la competència conjunta de les tres seccions y, desde llavors y consumat el trànsit, la secció Històrica Arqueològica, descarregada de l'exclusiva representació corporativa, ve concretantse a la seva pura especialitat y a ella haurà de reduirse en lo successiu la materia d'aquestes memories. Diguem, abans d'acabar la present indicació, que reduit a set el número de individus de la nostra secció y de cada una de les novelles, passà a formar part de la de Ciències el nostre benvolgut company Don Pere Corominas que tant excelents serveis ens havia prestat desde la fundació, desempenyant la Tresoreria ab un zel y intel·ligència sumament meritoris y deixant en la secció Històrica Arqueològica un bon recort que 'l temps no esborrarà.

Vegem ara, sumariament, lo més important de les tasques seguides durant aquest any de 1911, en lo que 's refereix a l'activitat externa de la nostra Secció. — Se recordarà lo que diguerem en la Memoria passada respecte a la concurrència d'Espanya a l'Exposició Arqueològica de Roma. Limitantse l'INSTITUT an els recursos de que disposava, va pendre a càrrech séu la representació del *conventus tarraconensis* y envià a Roma quarante magnífiques fotografies de gran tamany, executades per en Mas, baix l'indicació d'en Puig y Cadafalch, reproduint lo més notable de les ruines, vestigis y fragments romans d'aquella comarca. L'efecte produït per aquesta esplèndida colecció no hi ha que esmentarlo. A Barcelona, quant fou exposada abans de la remesa, va mereixe els més calurosos qualificatius y donà idea justa de la grandesa arqueològica que la motivava. — Acabades les obres del Palau de la Generalitat y publicada la Memoria històrica y descriptiva que la Diputació va tenir a bé encarregar y que ab tant acort desempenyaren els senyors Miret y Sans y Puig y Cadafalch, aquest últim, a prechs de la Secció, va donar unes conferències populars sobre 'l mateix edifici, conferències que pel séu caràcter viscut y per desenrotllarse a la vista dels llocs que li servien de tema, resultaren sumament profitoses al nombrós auditori que acudí a escoltarles. — Mentres tant el mateix senyor Puig presentava el projecte d'instal·lació y decoració de la Biblioteca de Catalunya, en la gran sala que se li havia destinat, y tot seguit començaren els treballs, que donaràn lloch pera colocar fins a 130.000 volums, realitzant l'aspiració de tant temps manifestada per la nostra terra y que ha sigut tant difícil d'assolir. — No 's varen descuidar tampoch les atencions que la Secció se té imposades en lo que pertany als descobriments de caràcter arqueològich: seguí ab la major cura possible el resultat sempre profitós de les excavacions d'Empuries y, ab motiu de l'aparició d'una estació prehistòrica a Capellades va apressarse a encarregar el séu estudi, mitjansant

els treballs necessaris, a Don Lluís Marià Vidal y Mossèn Faura, que segurament en treuràn el major profit científich. També va rebre ab gran interés les notícies referents a haverse descubert una nova basílica cristiana del segle III a Sant Llorenç de Mallorca, prenent les mides necessaries al seu reconeixement y estudi, mercès a les relacions ab que conta a Manacor nostre company senyor Brocà; y lo mateix va ferse respecte d'un forn de ceràmica romana que havia aparegut a Solsona y del qual Mossèn Serra y Vilaró, antich comissionat de l'INSTITUT, s'apressà a donarne compte. Y, per últim, conegut el descobriment d'una taula catalana del 1387, representant Santa Caterina de Alexandria, qu'existeix al monastir del Sinaí, tot seguit se començaren gestions pera obtenir la fotografia de l'esmentada taula y poguer oferir al ANUARI la seva deguda publicació ab els comentaris documentals més pertinents a una troballa de tal magnitud.

Persistint en el propòsit d'un extracte o despullament dels principals arxius de la primitiva Catalunya y preparar l'inventari general de tantes riqueses diplomàtiques, aquesta Secció va pensar en la Sèu d'Urgell, y obtinguda la venia del senyor Bisbe y del Capítol catedral, conferí a Mossèn Pere Pujol una comissió semblant a la desempeñada ab anterioritat per Mossèn Serra y Vilaró. El reverent senyor Pujol va posar de seguida mans a l'obra, començant l'extracte del cartoral d'aquella Sèu per medi de cèdules, quines primeres mostres meresqueren aprovació unànim. — També va pensarse en el pròxim centenari de la mort de Ramon Lull, príncep dels polígrafs catalans, y en la conveniencia d'organitzar una commemoració adequada. Sens perjudici del projecte que, en son dia, se formularà, l'iniciativa de l'infrascrit President fou presa en consideració y adoptada en principi, com també va merèixer el beneplàcit de tots l'idea de concentrar els esforços d'aquesta Secció en la Bibliografia d'aquella immensa figura literaria, encoratjantse de moment les recerques que feyen en la Biblioteca universitaria de Barcelona els estudiosos joves senyors Rogent y Duràn y recomenant a tots els pensionats de Catalunya ab relació ab l'INSTITUT un treball semblant a les biblioteques de les poblacions extranyeres que visitin. D'aquest modo y coordinant l'ajuda de tant bons elements ab els treballs anteriors acumulats per Don Geroni Rosselló y rescentment per Mateu Obrador, de bona memoria, podrà obtenirse un resultat monumental y quasi bé definitiu. — Per cert que a contar de la mort de l'esmentat Obrador, la Comissió Editora de les Obres Completes de Ramon Lull constituída a Mallorca, s'ha trobat mancada del principal de sos elements y, contant ab fondos y subvencions que assegurin la possibilitat de tant patriòtica empresa, lluita ab la falta d'una impulsió permanent, ja que ls demás individus, a causa de ses ocupacions particulars o de ses forçades ausencies no poden dedicarshi ab la continuïtat desitjada. D'aquí va seguirse una gestió pera obtenir l'ajuda de la secció Històrica Arqueològica de l'INSTITUT y, previa

una ponència dels senyors Massó y Torrents y Oliver, va acordarse pendre al nostre càrrech la continuació de les Obres esmentades, ab cessió absoluta a favor de l'INSTITUT, de totes les existències de llibres impresos y la dels materials y manuscrits aprontats, lo mateix que dels crèdits y subvencions, continuant per això constituída la Comissió Editora de referencia y dirigint per delegació els treballs de copia y estampació que, d'acort ab nosaltres, s'acordi realitzar.

La Biblioteca que fins al any de que tractem ha corregut exclusivament a càrrech d'aquesta Secció, fou objecte de tota cura per part nostra y va obtenir increments d'importancia, per adquisicions o donatius. Entre les primeres figura la dels llibres d'estudi (històrichs, bibliogràfichs, diplomàtichs) del distingit arxiver Don Francisco de Bofarull, que suposen un ingrés d'importancia y sumament útil desde 'l punt de vista de l'investigació catalana o estrangera referent a Catalunya en els nostres dies y en la segona meitat de la passada centuria. Y més tart vingué l'acort ab l'antiquari senyor Babra pera la cessió del fondo principal de la Biblioteca antiga dita del Papa Luna, composta de manuscrits preuadíssims y insubstituibles en l'aspecte de l'arqueologia literaria de la nostra terra y que forma el *pendant* més digne que poguessim trobar a la ja adquirida Biblioteca Aguiló. — Entre els donatius hi ha que contar el d'una munió copiosa de pergamins y altres documents que procedeixen de l'arxiu de la casa de Sarriera y que foren generosament oferts per Don Carles de Sanllehy; la d'una importantíssima colecció de llibres d'estudi, literaris y científichs, dels quals forma part la completa colecció Rivadeneyra d'autors castellans, que va cedir el bon patrici Don Rafel Patxot y un altre colecció de llibres y opúsculs polítichs, antichs y moderns, alguns d'ells sumament curiosos, que devem a la bona voluntat del pulcre escriptor y poeta senyor Bofill y Matas. — La secció de cambis de publicacions ha rebut durant l'any 1911 un impuls veritablement extraordinari, així per la quantitat com per la qualitat y importancia de les noves entrades. No es possible puntualisarles aquí y encare si tractessim de ferho ens exposariem a ferir tal volta molt explicables susceptibilitats. Basti comparar la llista de cambis anteriors ab la d'aquest any pera capirne la diferencia en els dos aspectes que queden senyalats. Corporacions y entitats científiques de primer ordre, algunes de les més refractaries a contreure compromisos y de les més exigents en quant a concedir les seves publicacions, han honrat a la secció Històrica Arqueològica ab aquesta prova de confiança y apreci; y fa goig de veure actualment l'escampada de bells fascicles, revistes, anuals y memories que ens porta cada corrèu procedents dels centres intel·lectuals més selectes.

Un altre punt que no ha descuidat aquesta Secció es el contacte permanent ab els pensionats y estudiosos de Catalunya espargits per l'extranger, no sols per estar al corrent dels seus progressos y de les troballes o novetats interes-

sants a la nostra cultura, sino també pera regular en lo possible la seva activitat dirigintla en sentit de les necessitats que s manifesten ab major apremi y àdhuch, encarregantlos alguna gestió o recerca concreta. — Ja se sab que l'Escola Espanyola de Roma fou una creació mitj catalana per l'intervenció que l'INSTITUT va tenirhi juntament ab el «Centro de Estudios Históricos» de Madrid. Secretari de dita Escola, fou nombrat el senyor Pijoan, que ho es també d'aquesta Secció desde que va fundarse; y principalíssims alumnos de l'Escola han sigut dos secretaris redactors de l'INSTITUT: en Ramon d'Alòs y en Francisco Martorell. No hi ha que dir, per lo tant, si l'èxit de l'esmentada institució, l'activitat penosa qu'han tingut d'esmerçar en posarla en moviment, les incomoditats y privacions sofertes fins que la part econòmica estigué normalisada y l'edifici que s'els havia destinat quedés en disposició decent, havien o no d'arribarnos a l'ànima. Per fortuna els nostres representants mereixeren una rebuda inmillorable a les altres escoles de Roma y en tots els centres doctes d'aquella capital: en Pijoan fou invitat, casi immediatament a donar una conferencia a l'escola alemana y no podem recordar sense gratitut les atencions excepcionals que el Prefecte de la Biblioteca Vaticana, l'eminent P. Ehrle ha tingut y té ab els senyors Alòs y Martorell. — Mentres tant de Zürich ens arribaren també notícies molt satisfactories pera la restauració de la personalitat cultural de Catalunya: un dels pensionats de la Diputació, el senyor Griera, ens donava compte de haver presentat en aquella Universitat la seva tesi doctoral sobre *La frontera lingüística del català en el Ribagorça*, escrita en llengua catalana y sent admesa pel tribunal examinador; y aquest fet està a punt de repetir-se a París quan acaba el present any, ab motiu del doctorat de M. Amadeu Pagés que prepara, també en català, una tesi sobre les edicions de Ausias March, la qual forma part del pròleg de les *Obres completes* que té en premsa aquesta Secció de l'INSTITUT.

La publicació principal d'aquest curs ha sigut sens dupte l'ANUARI dels anys 1909-1910, nutridíssim de treballs de totes les branques que formen l'activitat de la Secció y que, en el moment de redactarse aquesta memoria, comença a ser objecte de ressenyes y *compte-rendus*. — Ha sortit també el fascícul III de les *Pintures Murals*, comprenent les de Tahull y Bohí, Santa Maria d'Aneu y Sant Pere del Burgal. Y s'ha treballat activament en l'impresió del volum III de *Les Monedes Catalanes* d'en Botet y Sisó; en el volum II de *L'Arquitectura romànica a Catalunya*, d'en Puig y Cadafalch, Goday y Falguera, en el volum I de *Les Obres de Ausias March* y en el I de la *Biblia Catalana*.

Y, per últim, son innumerables les demostracions d'apreci que ha rebut aquesta institució de part d'altres institucions estrangeres similars y de personalitats de la major vàlua. Bé en les visites aquí rebudes, bé en les que els membres d'aquesta Secció han fet durant sos viatjes, bé en articles de revista y ponencies, s'ha posat de manifest aquella creixent internacionalizació de la

cultura catalana a que ja ens referiem l'any passat. Poden servir d'exemple l'article del il·lustre professor de Florencia Pio Rajna, la menció continguda en la Memoria de la *Deputazione Veneta di Storia Patria*, la traducció immediata que el Dr. Maurakis, baix la protecció oficial, ha emprès a Atenes del estudi de l'infrascrit President sobre *Els Castells catalans de la Grecia continental*, el *compte-rendu* de la *Revue de l'Art Chrétien* respecte de les *Pintures murals* y altres y altres testimonis que s'han d'ometre en benefici de la brevetat y fins y tot de la discreció d'aquesta ressenya.

Mencionarem entre les visites rebudes bé de cortesia, bé d'estudi, la del eminent Director de l'Escola Espanyola de Roma Don Ramón Menéndez Pidal, a qui, ademés de la recepció en Junta y del cambi d'impressions sobre el present y porvenir d'aquella escola, volgueren obsequiar particularment els individus de la Secció tenintlo a taula; la de distints professors de Montpeller y entre ells la del notable fonetista M. Grammont, President de la Societat de Llengües Romanes; la del senyor Gamboa, embaixador extraordinari de Mèxich; la del jove investigador nort-america Mr. Heaton, que havia copiat a Paris el *Cançoner d'obres enamorades*, y ficsà aquí les variants que ofereixen els altres cançoners del fondo Aguiló; la del comte de Donya Marina, gran amich de l'INSTITUT y de Catalunya, que havia fet del primer un entusiàstich estudi que va sortir a *La España Moderna*; la del P. García Villada, S. J., comissionat de l'Academia de Viena pera continuar en els arxius espanyols la *Bibliographia Patrum latinorum hispanensis*, completant les notes que en Beer va pendre dels llibres de Ripoll a l'Arxiu de la Corona d'Aragó; y, per últim, la de l'Infanta d'Espanya S. A. R. Donya Pau de Borbó, acompanyada de la seva augusta filla y sèquit. Ens es grat creure que totes aquestes visites y recepcions y la continua aflluència d'estudiosos de Catalunya y fòra de Catalunya han deixat un bon recort en els nostres visitants y han contribuït a enaltir el concepte que mereix la nostra Patria.

Tals són, Excm. senyor, les principals indicacions que ens sugereix la vida d'aquesta Secció durant l'any que acaba de transcorre y ab les quals donem per cumplit el precepte reglamentari que ens obliga molestar la seva alta atenció.

Barcelona, 31 de Desembre de 1911. — Per acord de l'INSTITUT: El President, ANTONI RUBIÓ Y LLUCH. — El Secretari accidental, MIQUEL S. OLIVER.